

Sosiaali- ja terveysministeriö
kirjaamo@stm.fi

LAUSUNTOPYYNTÖNNE STM/449/2019

Lausunto Sosiaali- ja terveysministeriölle Lähisuhdeväkivaltarikosten sovittelu -raportista

Taustaa

Vantaan sovittelutoimisto on perehtynyt lausuntoa koskevaan Lähisuhdeväkivaltarikosten sovittelu -raporttiin ja arvioinut siinä esitettyjä kehittämissuhteita. Vantaan sovittelutoimisto on tuottanut rikos- ja riita-asioiden sovittelupalvelua vuodesta 1983 lähtien. Pitkät perinteet velvoittavat meitä jatkuvasti kehittämään laadukasta toimintaamme. Myös lähisuhdeväkivallan sovittelu ja sen prosesseja on kehitetty jatkuvasti vastaamaan kansallista ja kansainvälistä lainsäädäntöä, alueellisia edellytyksiä ja vaatimuksia, asiakkaiden tarpeita sekä jatko- ja tukipalveluihin ohjausta.

Vantaan sovittelutoimistoon tuli vuonna 2018 yhteensä 1391 sovittelualoitetta, joista purettuja lähisuhdeväkivaltarikoksia oli yhteensä 371. Asianomistajista 162 oli naisia ja 65 miehiä. Epäillyistä 76 oli naisia ja 231 miehiä. Alle 18-vuotiaita lähisuhdeväkivallan osapuolia oli asianomistajissa kahdeksan ja epäillyissä viisi. Kaikissa tapauksissa sovittelu ei käynnistynyt – osapuolilta ei saatu suostumusta sovitteluun tai heitä ei tavoitettu sovittelun edellytysten selvittämiseksi. Tätä pohjaa vasten arvioimme raportin kehittämisehdotuksia.

Kehittämiskokonaisuus 1; Kehittämissuhteus 2: Yhteistyö eri viranomaisten välillä

Sovittelutoimistoilla on valtakunnallisesti ja alueellisesti vakiintuneita yhteistyökäytäntöjä monien viranomaisten kanssa. Vähintään poliisin ja syyttäjän kanssa vahva strateginen kumppanuus on tarpeen tehokkaan sovitteluun ohjaamisen ja yhtenäisten käytäntöjen varmistamiseksi. Sovittelutoimistojen tulee verkostoitua tehokkaasti omalla alueellaan. Verkostotyö toimialueen eri viranomaisten kanssa kuuluu jokaisen sovittelu-toimiston työntekijän tehtäväkuvaan.

On huomattava, että Helsinkiä lukuun ottamatta kaikki sovittelutoimistot operoivat laajalla toimialueella, useiden kuntien ja kaupunkien viranomaisten kanssa. Täysin samantyyppisiä yhteistyömalleja ei voida edellyttää koko maassa. Poliisiyhteistyöhön on kuitenkin tarpeen luoda yhtenäistä mallia (suurin osa aloitteista tulee poliisilta ja kaikilla poliisilaitoksilla on nimetty sovitteluyhdyshenkilö), jotta myös sovitteluun ohjauksen yhtenäiset kriteerit täyttyisivät.

Kehittämiskokonaisuus 2; Kehittämissuhteus 1: arvioidaan voisiko toinen kahdesta sovittelijasta olla ammattihenkilö tai lähisuhdeväkivaltaan erikoistunut työntekijä

Vantaan sovittelutoimiston ammattihenkilöstön laaja-alainen osaaminen on myös lähisuhdeväkivallan sovittelun suhteen erityinen vahvuus. Tämänhetkiselä henkilöstöllä on hyvät valmiudet arvioida lähisuhdeväkivallan sovittelun edellytyksiä, asiakkaan tarvetta

jatko- ja tukipalveluihin yhdessä asiakkaan kanssa sekä asiakkaan erityisen suojan tarvetta tai riskiryhmiä.

Edellytysten arvioinnin keskittäminen vain yhdelle tai tietyille työntekijöille tekee sovittelusta haavoittuvan ja heikentää asiakkaiden saamaa palvelua hidastamalla palvelupolkua. Ammattihenkilöstössä voisi kuitenkin olla väkivaltatyöhön erikoistuneita työntekijöitä, sosiaalityöntekijän koulutuksesta ei ole tässä erityistä hyötyä.

Sovittelun erityisyyden, koulutusprosessien ja työnjohdollisten tekijöiden takia muiden ammattiryhmien (esim. kunnan sosiaalityöntekijät) käyttämistä sovittelijoina en pidä mahdollisena. Heidän kanssaan tehdään asiakasyhteistyötä.

Sovittelualoitteiden määrä kasvaa vuosi vuodelta ja sovittelutoimistoihin tarvitaan joka tapauksessa lisää ammattihenkilöstöä. Mikäli ammattihenkilöstön arkityöhön sisällytetään lähisuhdeväkivallan sovittelun tapaamisiin osallistuminen, tarvitaan sitäkin suurempi satsaus henkilöstöresursseihin. Nykyisellä rahoituksella tämä ei ole mahdollista.

Kehittämiskokonaisuus 2; Kehittämisehdotus 2: Luodaan toimijoiden työn tueksi työvälineet sovittelun edellytysten arviointiin ja riskinarviointiin.

Kehittämisehdotus sinänsä on kannatettava. On kuitenkin huomattava, että ehdotuksen kuvaamia työvälineitä on jo olemassa ja käytössä. Osapuolille järjestetään aina ensin erillistapaamiset. Myös toistuvuudelle on sovittelutoimistoissa käytännön määrittelemät rajat. Sekä käsitteet että käytännöt onkin hyvä tehdä kaikille toimijoille yhdenmukaisiksi. Työvälineiden tulee olla joustavia ja niillä tuetaan, ei korvata, sovittelutoimistojen tekemää edellytysten arviointia. Siksi työväline ei voi perustua pelkästään numeeriseen arviointiin (vrt. MARAK). Kokonaisarvion tekee aina ammattihenkilö.

Lähisuhdeväkivallan sovittelun edellytysten selvittäminen on sovittelutoimiston perustyötä. Siihen on sovittu selkeät ja yhdenmukaiset kriteerit. Edellytyksistä ensimmäinen on toki asiakkaan suostumus. Ennen suostumuksen antamista asiakkaille on selvitetty sovittelun merkitys, kulku ja periaatteet. Muut tärkeimmät kriteerit ovat seuraavat:

- sovitteluun ei oteta toistuvaa/pitkäkestoista väkivaltaa
- sovitteluun voi sama pari päästä vain kerran
- sovittelupalvelua ei myönnetä, jos ilmassa on väkivallan uhkaa tai on ilmeistä, että toinen osapuoli yrittää käyttää sovittelua hyväkseen esim. väistääkseen rikosvastuun > sovittelu ei kuitenkaan poista syyttäjän syyteharkintaoikeutta!
- sovittelupalvelua ei myönnetä, mikäli väkivallan tekijä ilmaisee hyväksyvänsä väkivallan konfliktin ratkaisukeinona
- sovittelupalvelua ei myönnetä, jos edellytysten selvittelyssä ilmenee painostusta, uhkailua tai kiristystä jommankumman osapuolen taholta.

Sovittelun edellytyksiä tarkastellaan koko sovitteluprosessin ajan eikä osapuolten erillistapaamisista (pidetään aina) edetä yhteiseen tapaamiseen, mikäli edellytykset eivät täyty. Noudatamme Lakivaliokunnan mietinnön (LaVM 13/2005) periaatteita.

Sopimuksen toteutumiseksi on voitu sopia seurannasta, josta vastaa sovittelutoimisto. Toimiston ammattihenkilöstön rooli on siten vahva myös varsinaisen sovittelutapaamisen jälkeen. Sovittelutoimisto huolehtii koko prosessin ajan sovittelun luottamuksellisuudesta sekä osapuolten ohjauksesta jatko- ja tukipalveluihin.

Kehittämiskokonaisuus 2; Kehittämisehdotukset 3–5: Palveluohjaus, riskiryhmien tunnistaminen, tukihenkilön käytön vahvistaminen

Todettakoon, että Vantaan sovittelutoimistossa työskennellään jo kehittämissuositusten kuvaamilla, toivotuilla tavoilla. Tietojärjestelmä SOPUun kirjataan asiakkaan kanssa selvitetty tarve ja ohjaus jatko- ja tukipalveluihin. Ohjaamisessa on huomioitava asiakkaan oikeus luottamuksellisuuteen ja turvallisuuteen – ohjaus jatko- ja tukipalveluun tehdään tarvittaessa erillään sovittelusta.

Asiakkaalle tarjotaan aina mahdollisuutta tukihenkilöön. Tukihenkilönä voi toimia asiakkaan valitsema, hänelle tärkeä ja luotettava henkilö tai ammatillisesti ohjattu tukihenkilö (esim. Rikosuhripäivystys). Tukihenkilön roolia määrittävät sovittelulaki ja sovittelutoiminnan ohjeet.

Sekä jatko- ja tukipalveluiden että ammatillisesti ohjattujen tukihenkilöiden saatavuus vaihtelee eri paikkakunnilla. Näiden palveluiden kehittäminen ei voi olla sovittelutoimistojen vastuulla. Sovittelutoimistojen on kuitenkin tehtävä tiivistä yhteistyötä kaikkien palveluntarjoajien kanssa.

Kehittämiskokonaisuus 2; Kehittämisehdotus 6: Vahvistetaan uhrin oikeuksia...

Kokonaisuutta ajatellen on tärkeää pyrkiä antamaan tietoa myös väkivallasta epäillyille. Lähisuhdeväkivaltarikosten sovittelu -raportissa aineisto ja selvitykset keskittyvät pääasiassa uhrin osaan ja uhripalveluihin. Väkivaltakierteen katkaisemiseksi vähintään yhtä tärkeässä asemassa on epäillyn tuki. Myös epäillyllä tulee olla mahdollisuus tukihenkilöön sekä ohjaukseen jatko- ja tukipalveluihin. Vantaan sovittelutoimistossa on jo vuosia tehty yhteistyötä turvakodin avopalveluiden ja alueen muun väkivaltatyön kanssa. Asiakasohjausta on tehty yhteistyöllä hyvällä menestyksellä.

Kehittämiskokonaisuus 2; Kehittämisehdotukset 7–11; erillistapaamiset, sovittelun keskeyttäminen, sopimusten seuranta, hyvät käytännöt, tutkimus

Työryhmän kehittämissuositukset ovat hyviä ja vahvistavat toteutuessaan entisestään valtakunnallisesti yhdenmukaisia käytäntöjä. Todettakoon, että moni kehittämissuositusten kuvaamista tavoitteista ja käytännöistä on jo olemassa, ja ne vaativat vain jonkinlaista yhteistä sopimista, koordinoitua ja täsmennyksiä. Kaikki nämä soveltuisivat luontevasti raportissa ehdotetun työryhmän tehtäviksi. Työryhmän kokoonpanossa pitäisi ottaa huomioon mahdollisimman laaja osaaminen sovittelun käytännön kentältä.

Vantaan sovittelutoimisto pitää tärkeänä ja tukee harkituin menetelmin ja aineistoin tehtyä tutkimusta sovittelusta. Lähisuhdeväkivallan sovitteluiden tutkimuksessa on

huomioitava asian arkaluontoisuuden takia erityisesti asiakkaiden turvallisuus, oikeusturva, sovittelun luottamuksellisuus ja asiakkaille tarjottava tuki tutkimusvaiheessa.

Kehittämiskokonaisuus 3; Kehittämisehdotukset 2–3; koulutukset

Koulutuksiin liittyvät kehittämissuunnitelmat ovat kannatettavia. Olemassa olevia opetussuunnitelmia päivitetään joka tapauksessa ja ammattihenkilöstölle voidaan luoda uusia, valtakunnallisia koulutuskokonaisuuksia. Tämä on myös resurssikysymys. Sovittelutoimistot huolehtivat omien sovittelijoittensa osaamisen kehittämisestä ja järjestävät jatkuvasti täydennyskoulutuksia, teemailtoja ja seminaareja. Opetussuunnitelmia päivitetään vastaamaan alueellisia tarpeita niiden sallimassa laajuudessa. Vapaaehtoisten sovittelijoiden on toiminnassa pysyäkseen sitouduttava koulutuksiin. Näin osaamisen kehittäminen sovittelutoimistoissa on jo tällä hetkellä melko hyvissä kantimissa. Valtakunnalliseen kehittämiseen on panostettava THL:ssä.

Lopuksi

Hyvin toimiva, laadukas ja yhdenvertainen sovittelupalvelu on kansalaisten etu. Vantaan sovittelutoimistossa nähdään jatkuvasti hyviä tuloksia, ja perustamme näkemyksemme lähisuhdeväkivallan sovittelun merkityksellisyydestä vuosien kokemukseen sekä asiakkailta, sovittelijoilta ja muilta viranomaisilta saatuun palautteeseen.

Toisin kuin mm. eduskunnan naisverkosto on ottanut kantaa, sovitteluun ei koskaan pakoteta. Sovittelutilanteessa sovittelijat tasapainottavat osapuolten asemaa; käytännössä nimenomaan tekijä on usein häpeissään altavastaajana. Rikosta pidetään aina vakavana, sovittelu ei tarkoita rikoksen hyväksymistä missään muodossa. Mikäli sovitteluun sopivista lähisuhdeväkivaltatapauksista luovutaan poliittisista syistä, poistaa se näiltä asiakkailta oikeuden ja mahdollisuuden saada nopeammin apua ja tukea kuin oikeusprosessissa. Sovittelu mahdollistaa nopeamman intervention, kärjäistuntoa joudutaan odottamaan pitkään ja sillä välillä mikään apu ei tavoita osapuolia. Kaikkiin sovittelutapauksiin suhtaudutaan sovittelutoimistoissa ammatillisella vakavuudella ja asiakkaille tarjotaan paras mahdollinen, yksilöity palvelu.

Kehittämissuunnitelmissa on kohtia, jotka toteutuessaan lisäävät merkittävästi sovittelu-toiminnan kustannuksia. Mikäli ammattihenkilöstöä sidotaan lähisuhdeväkivallan sovitteluun ja/tai sovittelutoimistoon palkataan erityinen väkivaltatyön osaaja, tarvitaan huomattavasti lisää rahoitusta turvaamaan laadukas palvelutuotanto.

Vantaalla 28.2.2019

Tiina Snellman
Sovittelun esimies